

Nr 181

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en personlig laboratoriefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 101) och den andra inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* (II: 189), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för att åt docenten Bertil Björklund inrättas en personlig laboratoriefattning i immunologi.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 101.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning över motionerna inhämtat yttranden av kanslern för rikets universitet, efter vederbörandes hörande, och medicinalstyrelsen.

Innan utskottet övergår till att lämna en redogörelse för de i ärendet avgivna yttrandena torde få erinras om följande.

Docenten Bertil Björklund, som är född år 1921, innehar en befattning som laborator i lönegraden Ae 24 vid statens bakteriologiska laboratorium. Björklund har under flera år åtnjutit tjänstledighet från nämnda tjänst för att helt kunna ägna sig åt forskning. Denna är inriktad på att påvisa immunologiska skillnader mellan cancerceller och normala celler och att söka utnyttja sådana skillnader som bas för framställning av sera och vaccinliknande immuniseringsmedel för behandling av cancer. Statens bakteriologiska laboratorium har upplåtit lokaler, omfattande omkring 67 m², för ifrågavarande verksamhet, vilken för närvarande bedrivs med hjälp av från amerikanskt håll till förfogande ställda anslagsmedel. Vid nuvarande omfattning av verksamheten beräknas dessa medel förslå till och med utgången av augusti månad 1964.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet har anfört följande.

Immunologien, som vuxit fram ur bakteriologien, är och kommer att förbli en oumbärlig hjälpvetenskap till de mikrobiologiska disciplinerna. Bakteriologer och virologer måste därför vara förtrogna med immunologiens grunder och hålla sig orienterade om framstegen inom denna forskningsgren. Immunologien har även sedan länge omfattat forskningsfält

som haft ringa eller ingen direkt anknytning till mikrobiologien, t. ex. allergiforskning och blodgruppsserologi. Under senare år ha tillkommit en rad betydelsefulla upptäckter som lett till helt nya synpunkter på de immunologiska processerna och deras allmänmedicinska betydelse. Det är i detta sammanhang tillräckligt att nämna den aktuella forskningen över autoimmuniseringen och dess eventuella betydelse som sjukdomsorsak. I raden av säkra eller misstänkta immunopatier återfinnas ospecifik thyreodit (Hashimotos sjukdom), phacoanafylaktisk endoftalmit, nefrit, levercirrhos, ulcerös colit, postinfektiös encephalit, multipel scleros, myasthenia gravis, flera s. k. kollagenoser, t. ex. erythematodes, reumatisk feber, periarteritis nodosa och sklerodermi, samt flera hämatologiska sjukdomar som leukopeni, hämolytiska anämier och trombocytopenier. Hårtill kommer immunitetsreaktionernas betydelse vid transplantation av organ och vävnader samt vid behandlingen av leukämier och strålskador. Nämner man dessutom grundforskningen över antikroppsbildningens mekanism, toleransproblemen och immunokemien, torde det vara uppenbart att immunologien måste betraktas som en självständig och viktig disciplin för vilken plats snarast bör beredas i den svenska forsknings- och undervisningsorganisationen inom universitet och högskolor.

Av redan anförda skäl är det nödvändigt att sammankoppla immunologi och bakteriologi i undervisningen. Det torde emellertid också vara klart att den elementära undervisningen i immunologi med tiden måste täcka ett än vidare område, allt mer överskridande mikrobiologiens gränser. Redan nu har i praktiken blodgruppsserologien brutits ut ur bakteriologiundervisningen och vid karolinska institutet anförtratts åt specialister. Ju förr särskilda lärarbefattningar i immunologi inrättas, desto bättre. I längden kan det nämligen inte vara ändamålsenligt, att undervisningen i ett så viktigt ämne som immunologi meddelas av lärare, vilkas praktiska erfarenheter inom detta ämne med nödvändighet måste vara begränsad. Det torde nämligen bli allt svårare att finna kvalificerade bakteriologer eller virologer som samtidigt behärska hela det immunologiska facket. En självständigare ställning för immunologien och särskilda företrädare för denna disciplin vid våra medicinska läroanstalter äro därför angelägna önskemål, vilka sedan länge observerats av lärarkollegiet, ehuru de ännu icke kommit att framföras i petitasammanhang. Jämte upprepade tidigare framförda äskanden om nödvändiga tjänster för undervisningens och forskningens behov, torde lärarkollegiet i sina petita för budgetåret 1961/62 komma att fästa uppmärksamheten på behovet av ämnesföreträdare för immunologien vid institutet.

Vad angår det i motionerna gjorda förslaget om inrättande av en personlig laboratur i immunologi för docenten Bertil Björklund, är lärarkollegiet för närvarande icke berett att taga ställning därtill. Då framställning på sin tid gjordes om inrättande av laboraturen i endokrinologi vid institutet med Rolf Luft som dess förste innehavare, intog riksdagens statsutskott en välvillig ståndpunkt till laboraturens inrättande men ansåg samtidigt, att Luft av principiella skäl icke borde utnännas på tjänsten förrän efter ledigkungörelse och sedvanligt ansökningsförfarande. I överensstämmelse med statsutskottets inställning synes det lärarkollegiet lämpligast, att den i och för sig angelägna laboraturen i immunologi först inrättas vid institutet och sedan tillsättes efter kungörelse, ansökan och sakkunniggranskning i vanlig ordning.

Mot lärarkollegiets beslut i förevarande ärende har anmälts *avvikande mening* av professorerna Sven Gard och Berndt Malmgren, vilka tillstyrkt bifall till motionerna. Gard och Malmgren ha uttalat, att Björklund enligt deras mening klart dokumenterat sin kompetens till en laboratur i immunologi samt att hans forskningsinsatser vore av sådan betydelse att en personlig befattning vore motiverad. För karolinska institutet vore det enligt Gard och Malmgren värdefullt om Björklunds verksamhet på ett fastare sätt än hittills knötes till institutet. Professorerna Gard och Malmgren ha samtidigt överlämnat dels ett av dem gemensamt avgivet utlåtande rörande Björklunds kompetens för en laboratur i immunologi, dels ock av såväl föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium professorn Gunnar Olin som av professorn vid Göteborgs universitet Örjan Ouchterlony avgivna utlåtanden i samma fråga. Olin och Ouchterlony ha i likhet med Gard och Malmgren funnit att Björklund väl styrkt sin kompetens till en laboratur i immunologi, enligt Ouchterlony inom ramen för ämnet medicinsk mikrobiologi.

Universitetskanslern har funnit att Björklunds kompetens till en laboratur i immunologi blivit klart ådagalagd genom de avgivna utlåtandena. Under hänvisning till vad karolinska institutets lärarkollegium anfört har kanslern emellertid icke funnit sig beredd att tillstyrka bifall till motionärernas hemställan.

Medicinalstyrelsen har, efter inhämtat yttrande från statens bakteriologiska laboratorium, anfört följande.

Medicinalstyrelsen vill understryka den immunologiska forskningens stora betydelse för ett klarläggande av de förlopp, som leder till uppkomsten av immunitet, orsakerna till rubbningar i dessa samt de vidgade möjligheter för immunbiologisk bekämpning av bl. a. vissa virussjukdomar, som här avsedda forskning kan väntas ge. Av speciellt intresse är den immunbiologiska tumörforskning som åsyftar att åstadkomma nya vägar och medel för att lösa några av de mest aktuella sjukdomsproblemen i vår tid. Medicinalstyrelsen hälsar med tillfredsställelse det initiativ som genom motionerna tagits för att knyta även immunologi fastare till vårt lands medicinska forskning och utbildningsverksamhet. Styrelsen vill betona att en laboratoriefattning i immunologi kan väntas bli till stort gagn för såväl den medicinska forskningen och utbildningsverksamheten i vårt land som för vidtagande av åtgärder för bekämpande av flera av de stora folksjukdomarna i landet. Med hänsyn till Björklunds även internationellt erkända kapacitet inom det ämnesområde den med motionerna avsedda laboraturen omfattar finner styrelsen tillsättningen kunna ske utan sedvanligt ansökningsförfarande.

Under återopande av vad ovan anförts får medicinalstyrelsen förorda bifall till motionerna.

Sedan chefen för inrikesdepartementet jämlikt av Kungl. Maj:t den 17 januari 1958 lämnat bemyndigande tillkallat *sakkunniga för utredning rörande organisationen av den vid statens bakteriologiska laboratorium*

bedrivna preparattillverkningen m. m. ha de sakkunniga i maj 1960 överlämnat betänkande i ämnet. De sakkunniga ha i ett särskilt kapitel av betänkandet yttrat sig om den immunologiska forskningen. De sakkunniga ha icke ansett sig kunna förorda att forskningen rörande cancerimmunologien skulle inlemmas i statens bakteriologiska laboratoriums organisation och ha icke heller kunnat föreslå någon lösning, som täckte dess behov av lokaler varken i nuläget eller efter färdigställande av en planerad virusbyggnad. De sakkunniga ha ifrågasatt att verksamheten skulle organiseras som en självständig universitetsinstitution. Samtidigt ha de sakkunniga starkt understrukit att en förläggning av en eventuell institution till området för statens bakteriologiska laboratorium skulle medföra betydelsefulla fördelar för såväl en dylik institution som för laboratoriet.

Universitetskanslern har i utlåtande över betänkandet den 29 september 1960 erinrat om att karolinska institutets lärarkollegium i sina anslagsäskanden för budgetåret 1961/62 gjort framställning om inrättandet fr. o. m. den 1 juli 1961 av en laboratur i immunologi; laborens ämnesområde skulle icke snävt begränsas till någon speciell gren av immunologien. Kollegiet har i detta sammanhang anfört bl. a. att immunologien måste betraktas som en självständig och viktig disciplin, för vilken plats snarast borde beredas inom universitet och högskolor. Kanslern har i sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående anslag för nästa budgetår till avlöningar vid karolinska institutet framhållit, att han funnit att starka skäl talade för att ifrågavarande laboratur komme till stånd, varför han ansett sig böra tillstyrka lärarkollegiets ovannämnda förslag.

Beträffande den immunologiska verksamheten på cancerområdet har kanslern betonat vikten av att denna fullföljdes och forskningen i ämnet gäves stöd i möjligaste utsträckning. Kanslern hade kommit till den uppfattningen att vissa fördelar torde vara förknippade med en lokal förläggning av den cancerimmunologiska verksamheten till området för statens bakteriologiska laboratorium. Frågan om inrättandet av en särskild universitetsinstitution för forskning inom cancerimmunologi eller — något som antytts av medicinska fakulteten i Göteborg — denna verksamhets överförande till lämpligt forskningsinstitut borde enligt kanslerns mening bli föremål för närmare utredning och övervägande. Kanslern förutsatte, att lärarkollegiet vid karolinska institutet skulle upptaga detta spörsmål till ytterligare omprövning och i lämpligt sammanhang framlägga det förslag, vartill denna prövning kunde giva anledning.

Utskottet. Av den lämnade redogörelsen framgår att karolinska institutets lärarkollegium i sina anslagsäskanden för budgetåret 1961/62 gjort framställning om inrättande vid institutet av en laboratur i immunologi utan någon speciell inriktning av ämnesområdet samt att kanslern för rikets universitet tillstyrkt bifall till framställningen. Detta ärende är för

närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Vidare framgår av redogörelsen, att docenten Bertil Björklunds kompetens till en laboratur i immunologi blivit — såsom också kanslern framhållit — klart ådagalagd genom av olika ämnesföreträdare avgivna utlåtanden i kompetensfrågan. Utskottet förutsätter i anslutning till den ståndpunkt utskottet tidigare intagit i ett motsvarande ärende (jämför statsutskottets utlåtanden 1955: 115, s. 36—41, och 1956: 78) att därest den begärda laboraturen kommer till stånd den tillsättes efter kungörelse, ansökan och sakkunniggranskning i vanlig ordning, varvid Björklund har tillfälle att anmäla sig som sökande till befattningen.

Såsom i den i det föregående lämnade redogörelsen angivits har frågan om den immunologiska verksamheten inom cancerområdet berörts i det av särskilda sakkunniga avgivna betänkandet rörande organisationen av den vid statens bakteriologiska laboratorium bedrivna preparattillverkningen m. m. Universitetskanslern har i sitt yttrande över betänkandet bl. a. betonat vikten av att den immunologiska forskningen inom cancerområdet fullföljes och gives stöd i möjligaste utsträckning. Vid de överväganden från Kungl. Maj:ts sida, som föranledas av betänkandet och de överdetsamma avgivna remissyttrandena, torde — såvitt utskottet kan finna — jämväl den i motionerna I: 101 och II: 189 berörda frågan komma under omprövning.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att motionerna I: 101 och II: 189 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 november 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit:

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Edström, Sundin, Kaijser, Källqvist och Thorsten Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, Ståhl, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Olsson, herrar Blidfors, Hansson i Skegrie, fröken Karlsson, herr Larsson i Hedenäset, fröken Vinge och herr Helén.